

БЕЛЕШКЕ.

ЈЕДНА ТРАДИЦИЈА О ПОРЕКЛУ АРБАНАСА.

При испитивањима порекла становништва Горње Мораве (срез гњилански) нарочито ме занимало досељавање Арбанаса у ову област, уједно са узроцима и последицама. Поред још свежих и врло добрих података о њиховим миграцијама из своје матице, затим о кретању кроз наше крајеве и о настањивању у овој области, као и о претрпелим утицајима географске средине и извршеним утицајима на њу од стране Арбанаса, код њих постоји једна врло интересантна традиција о давнашњем пореклу арбанашког народа. У њој се говори да је стара постојбина Арбанаса била у Арабији.

Знајући за друкчије резултате науке о њиховом пореклу и чувши први пут ову традицију, помислио сам да се њоме избегава изношење правог стања ствари о њиховом досељавању. Међутим није било тако. Они у детаљима препричавају сву своју прошлост колико је остала у предању. Слушајући доцније исто предање о арбанашком пореклу у готово сваком њиховом селу уверио сам се да оно стварно постоји, па сам га почео и бележити. Најчешће се оно састоји само у томе што се за стару постојбину свих Арбанаса узима Арабија. По некада је то изражено и у причама. У једној таквој најопштијој причи каже се да се два брата потукла међу собом, па један од њих, не могући више да гледа оног другог, иселио се из Арабије и преко мора доспео у скадарски крај. Ту се настанио и од њега је потекао сав арбански народ. Друга прича, исто тако кратка, излаже да су Арбанаси „симсиле“ (порекла) Азрети (Светог) Имера, који је у свађи погубио неког Арабљанина и побегао ка Скадру, окренувши коњу потковице уназад да би гониоцима заварао траг. Трећу причу сам забележио од једног хоџе. И она је везана за личност Азрети Имера. Поред тога ову традицију Арбанаси поткрепљују и етимолошким објашњењем. У њој се прича како је један Арабљанин украо камилу Азрети Имера, другог по реду калифе. Пошто су га ухватили неко од калифиних људи удари крадљивцу шамар, што је тамо и у то доба била највећа срамота. Немоћан према калифиној сили да ову срамоту опере и не могући је отрпети, избегне из отаџбине и, лутајући, настани се у Љуми. Пре напуштања завичаја говорили су му „ар небуд“, што, како кажу, на арапском значи *није било срамоше* и одвраћали га од исељавања, али он није послушао. Од речи „ар небуд“ остане му надимак, који пређе и на његове потомке. Тај надимак је доцније преиначен у реч *арнауд* којом Арабљани називају Арбанасе.

Занимљиво је да и код Арабљана постоји прича по којој су Арбанаси пореклом из Арабије. *Ј. Г. Хан* у своме делу „Путовање кроз Поречину Дрима и Вардара“¹⁾ на стр. 21. наводи једну такву арапску причу. По њој су Арбанаси живели поред Црвеног Мора. Но деси се да један њихов поглавица стане

¹⁾ Превод Михаила Ник. Илића, Београд, Држ. Штампарија, 1876.

на кафтан једном арапском шаху који је седео, а кад за то изађоше на двобој, Арбанас ономе истера око у борби. Осуђен на глобу одрече је дати и крене се са целим својим племеном у сеобу, те се од тада прозваше Арнаутима што на арапском значи „одречени“. Хан је пре тога на страни 20. цитирао *Лайинског*, који каже да Абазии, черкеско племе на Кавказу, држи да су са Арбанасима један и исти народ. Ту се наводи и прича коју је Лапински забележио код Абазии. По њој су се два брата са својим породицама одселила са југа на Еуфрат; ту се поделе, па један оде на северо-запад, а други на северо-исток. Од првог брата постану Арбанасии, а од другог Абазии. Овде додаје да Лапински поуздано наводи како и Арбанасии доиста држе да су браћа са Абазиима. Но Хан каже да му је непозната оваква арбанашка прича, али и признаје да за њом није трагао.

Као и код предања и прича Арбанаса Горње Мораве тако и код ове арапске и абаске приче указује се на Арабију као на стару постојбину Арбанаса. Требало би утврдити како је постала или одакле је доспела ова традиција Арбанаса. Отпада помисао да је она раширена помоћу Ислама, јер би Арбанасии у том случају за своју браћу сматрали Турке као носиоце Ислама на Балканском Полуострву. Случај на основу етимолошког објашњења, који налазимо и код треће, опширније арбанашке, као и оне изнете арапске приче, не сме се узети у обзир, јер се, поред извађања прича на основу сличности у речима, често пута етимологија узима у помоћ за поткрепљење постојећег веровања. Исто тако не би се смело рећи да су њу пренели Арбанасии, који су за турске владавине служили војску у Арабији, кад се зна да су се они и то сасвим ретко одазивали позиву за војску и после укидања самовлашћа и завођења државног поретка у овим крајевима (педесетих година прошлога века). Највероватније остаје да је она постала на основу црквене легенде о Св. Срђу и Вакху. О тој легенди *К. Јуречек* каже да се у Немањиним житију од Стевана Првовенчаног скадарска тврђава зове „Росаф град рекоми Скадар“. Скадар под именом *Росафа* спомиње и Марин Барцелије у 15. веку, па га као таквог знају још и неки писци 19. столећа.¹⁾ Спада међу чудне појаве преношења месних имена под упливом црквених легенда. Није то ништа друго него сирски град *Русафа*, о којем се чита у житију Св. Срђа и Вакха, римских војника из Сирије, данас пуст, али са својим зидинама и зградама лепо сачуван у пустињама близу Еуфрата, недалеко старе Палмире. Испод Скадра је био славни манастир ових светаца на Бојани, па је народ пренео отаџбину ових мученика у најближу околину²⁾. Тако је можда, са преношењем култа Св. Срђа и Вакха из арапске земље Сирије у скадарски крај, створена и традиција да су Арбанасии, или бар они Арбанасии из скадарске области, пореклом из Арабије.

Према томе Арбанасии Горње Мораве, који су се досељавали из скадарске области, очували су своју стару традицију из своје матице, којој су после свога исламизовања дали исламско обележје, уневши у њу име Мухамедовог следбеника Омера. Без сумње да ова традиција постоји и код Арбанаса у другим арбанашким и нашим крајевима, у које су доспевале арбанашке миграционе струје становништва из скадарске области. Најживља би пак морала бити у самој скадарској области. Но поред тога ипак остаје загонетно: откуда да ова традиција о арабијском пореклу Арбанаса има и своје варијанте код самих Арапа, па чак и Абазии?

Аџанасије Урошевић.

¹⁾ Скадар и његово земљиште у средњем веку. Гласник Срп. Географ. Друштва, св. 3—4, стр. 157.

²⁾ Ibid. стр. 165.